

גודלו של הקיתון נוכל לאמוד גם את מידת המים בקידוש. במשנה תמיד (פ"ג מ"ו ומ"ט) הוזכר כוז, ש"דומה לקיתון גדול של זהב", המשמש לדישון המנורה. הרשב"א (בתשובה, ח"א סי' עט) מבאר שהכוז מכיל את השמן החדש הניתן במנורה בהטבת הנרות²³. כמות השמן היא שלושה לוגין וחצי (מנחות פ"ט מ"ג), וזהו "קיתון גדול", ומכאן שקיתון בינוני הוא כשניים-שלושה לוגין, דהיינו עד ליטר אחד, ובזה די לקידוש.

מנסיונות שנערכו במכון המקדש נראה שליטר אחד אכן מספיק לקידוש ידים ורגלים. לפיכך בכיור שנעשה במכון המקדש, שמורכב משנים עשר תאים המיועדים לקידוש ידים ורגלים, כל תא מכיל ארבעה ליטר, כדי קידוש לארבעה כהנים.

סיכום

רבי יוסי ברבי חנינא קובע שאין לקדש מכיור שאין בו כדי שיקדשו ממנו ארבעה כהנים. מדברי הרמב"ם ועוד ראשונים נראה שלא די בכך שהכיור יהיה ראוי להכיל שיעור זה, אלא שבפועל יהיו בו מים בכמות זו, ונחלקו אחרונים בדעת רש"י בשאלה זו.

מדברי תוס' נראה שלדעתם שיעור זה צריך להיות בכל קידוש וקידוש, ולא די בכך שבתחילת היום ימלאו את הכיור בשיעור הנצרך לד' כהנים, וכן נקטו כמה אחרונים בדעת הרמב"ם. נראה שלדעתם בהעדר כמות זו אין על הכיור שם 'כיור'. אולם בההרת הקודש ובליקוטי הלכות כתבו שלאחר שנתמלא הכיור בשיעור זה – יכולים לקדש בו גם כשיתמעט מן השיעור, מאחר שמימיו כבר נתקדשו. עוד נחלקו אחרונים האם שיעור זה מעכב (מנחת חינוך) או לא (ליקוטי הלכות).

לגבי שיעור המים לקידוש אחד, דעת רש"י שניתן לקדש בפחות מרביעית, וכן מפורש בתוספתא. אולם תוס' מצריכים רביעית, כנטילת ידים, וכך נראה בשיטת הגאונים ובדברי הפוסקים. מהראב"ד נראה שאמד את השיעור הנדרש בחצי לוג לפחות. הקיתון של זהב, ששימש את הכהן הגדול לקידוש ביום הכיפורים, הכיל כנראה עד ליטר אחד, והנסיון מלמד שזהו שיעור סביר לקידוש ידים ורגלים. מכאן ששיעור כדי ד' כהנים הוא ארבעה ליטר לכל היותר.

אפילו לדעת רש"י ותוספות: "בין לפירוש רש"י ובין לפירוש התוספות, איך אפשר דבפחות מרביעית מים יהיה די לקידוש יו"ר? הלא קיימא לן דלקידוש בעינן דווקא עד מקום חיבור היד והזרוע וברגלים עד הסוכך... ואיך די במיעוט מים כזה? אבל האמת נראה, דברייתא אשמועינן דאף שהכלי קטן שאין בו אפילו שיעור רביעית מכל מקום מהני... אבל לעולם דצריך ליקח עוד מים להשלים הקידוש".

כוז לדישון המנורה. אחד מכלי השרת ששימשו להטבת הנרות הוא הכוז (מימין הציור), שמכיל את השמן החדש, ושיעורו שלושה לוגין ומחצה. במשנה נאמר שהוא בגודל "קיתון גדול", וניתן לאמוד על פיה את גודלו של קיתון בינוני ששימש לקידוש ידים ורגלים לכהן הגדול ביום הכיפורים.

כמות המים בקיתון של זהב

במשנה ביומא (פ"ד מ"ה) נאמר, שהכהן הגדול ביום הכיפורים קידש את ידיו ורגליו מקיתון של זהב. מבירור

מערכה מז. קידוש בכלי שרת אחר מלבד הכיור (כא, ב-כב, א)

בכלי שרת אחרים, ויש לברר בעניין זה כמה שאלות: האם אפשרות זו קיימת רק כאשר המים באותו כלי שרת נשאבו

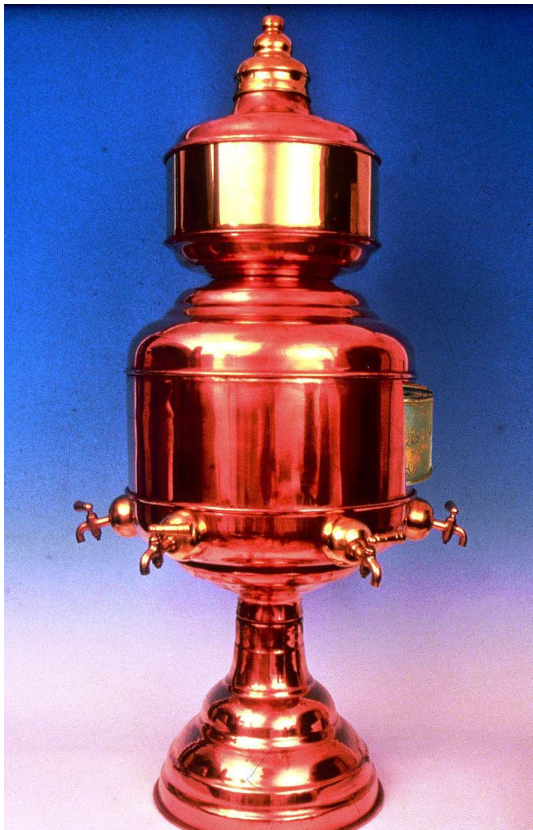
בתורה הוזכר הכיור ככלי שנועד לקידוש הידים והרגלים. הגמרא מביאה ברייתא המלמדת שניתן לקדש גם

ראשונים, עיין רש"י בשמות ל, ח ויומא יד, א ד"ה ומטיב, שסובר שבבוקר רק הסירו את השמן הישן, לעומת הרמב"ן במלחמות ריש יומא, שסובר שעיקר ההטבה היא נתינת השמן החדש.

23. יש שפירשו אחרת, שהכוז נועד לקבלת שאריות השמן הישן והפתילה והאפר, ואם כן שיעורו קטן יותר. אבל מכמה מקורות נראה שלקיתון יש פיה גבוהה וצרה, ואיננו מתאים ככלי קיבול לפסולת. דיון זה קשור לשאלה נוספת, האם הטבת הנרות בבוקר היא רק ניקוי השמן הישן או גם נתינת שמן חדש, והדבר שנוי במחלוקת

מן הכיור בלבד, ומשיבה, ש"ירחצו" מרבה כל כלי שרת, אך בדומה לכיור, שיש בו כדי ד' כהנים.

תוס' (ד"ה והא ממנו) מקשים על רש"י: אם הגמ' תמזה על עצם ההיתר לקדש בכלי אחר, היה לה להקשות על המשנה ביומא (פ"ד מ"ה, וראה להלן) אודות הקידוש ביום הכיפורים מקיתון של זהב!⁵ לפיכך הם מפרשים, שהקושיה "והא ממנו" מוסבת על התירוץ "בקודח", וכפירושם, שמדובר על קידוש מכלי קטן שנשאב מכלי גדול. הקושיה היא, ש"ממנו" מלמד שאין לקדש אלא בכלי כדוגמת הכיור, שיש בו כדי ד' כהנים, והתירוץ ש"ירחצו" בא לרבות כלי קטן, כשנשאב מן הגדול.⁶

"בקודח" - שיטת רש"י. הכלי הקטן תקוע בכיור, ולכן ניתן לקדש ממנו, מפני שהוא חלק מכלי הראוי לארבעה כהנים.

ממחלוקת זו עולות כמה מסקנות הלכתיות:

א. לדעת רש"י אין לקדש מכלי שרת קטן בכל מקרה, אפילו אם נשאב מן הכיור, אלא אם כן יש בו כדי ד' כהנים,

אלו הם חלק ממכות גדולה; ואולי אינו בדווקא. ולשון הר"י קורקוס (ביאמ"ק ה,ג) בהביאו את שיטת תוס': "שנוטל מן הכיור ונותן לתוך הכלי שרת", ומשמע שאפילו על ידי כלי אמצעי.

4. בנקודה זו תמה עליו רבנו פרץ בשטמ"ק אות כא.

5. לדעת רש"י יש ליישב, שאכן התמיהה קיימת גם באשר לקיתון, אבל מכיוון שהזכירה את הברייתא על שיעור הכלי - הקשתה עליה, ובתירוצה מיושב גם הקיתון.

6. לפירוש אפשרי נוסף לריבוי זה, שבא הכתוב ללמד שיש צורך לקדש מכלי נוסף מלבד הכיור, ראה לעיל מערכה לו.

מן הכיור? מהו גודלו הנדרש של הכלי ומידת מימיו? והאם הקידוש באופן זה הוא לכתחילה?

סוגיית הגמרא ופירושה

בגמרא מובא מאמרו של ר' יוסי בר' חנינא: "כל כיור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו - אין מקדשין בו". בסוגיה נאמרו שתי קושיות ושני תירוצים בעניינו של מאמר זה: א. בברייתא נאמר: "כל הכלים מקדשים, בין שיש בהן רביעית ובין שאין בהן רביעית, ובלבד שיהו כלי שרת", אם כן אין צורך בכלי המכיל כדי ד' כהנים! ומתוך ר' אדא בר אחא¹: "בקודח בתוכו". ב. הרי בתורה נאמר "ממנו", מן הכיור! ומתרת: "ירחצו" לרבות כלי שרת. אי הכי כלי חול נמי?... 'ממנו' למעוטי כלי חול... ומה ראית? זה טעון משיחה כמוהו, וזה אין טעון משיחה כמוהו.

נחלקו המפרשים בביאור התירוץ הראשון ובהבנת היחס בין תירוץ זה לבין הקושיה הבאה אחריו. רש"י גורס "קודח בתוכו", ומפרש (ד"ה בקודח): "קודח דופנו של כיור ותוחב בתוכו כלי קטן ומקצתו לחוץ ויונק מימי הכיור ומוציא, אבל באפיה נפשיה בעינן שיעור ארבעה כהנים". לדעתו כלי שרת אחר טעון שיעור ד' כהנים, והאפשרות לקדש בכלי קטן היא רק בהיותו מחובר לכיור.²

תוספות (ד"ה קודח) גורסים "קודח מתוכו" (וכן בסמ"ג מצות עשה קעה), ומפרשים אחרת: "שנוטל ממימיו בכלי קטן, וכשירה לקדש כיון שבאין מכלי גדול". לדעתם ניתן לקדש גם מכלי קטן יותר, אם מימיו נלקחו מן הכיור, וכן דעת רבנו פרץ (בשטמ"ק, אות כא)³. כדברי תוס' משמע גם בראב"ד (בהשגתו להל' ביאת המקדש ה,יא), הכותב: "בין שאין בהן רביעית - אמר אברהם: ובקודח מן הכיור שיש בו לקדש ממנו ד' כהנים".

רש"י ותוס' חלוקים גם בפירוש קושיית הגמ' בהמשך "והא ממנו אמר רחמנא": רש"י מפרש שהקושיה איננה מוסבת על התירוץ "בקודח", אלא "אמתניתא פריך, דאמר כל כלי שרת ראויין הם לקדש", ובשטמ"ק (אות ח) הוסיף: "והא ממנו כתיב, דמשמע דווקא ממש מן הכיור". פירוש לפירושו: התירוץ "בקודח" מסביר כיצד בכלי הקטן מתקיים התנאי של השיעור, אבל עדיין הרי זה כלי נפרד⁴, ואם כן עדיין מוכח מן הברייתא שניתן לקדש בכלים אחרים חוץ מן הכיור. על כך מקשה הגמ' שמ"ממנו" משתמע שיש לקדש

1. בשטמ"ק מגיה "רב אדא בר אבהו", וכן מובא בדק"ס מכתבי יד. בסמ"ג עשה קעה מופיע "רב אדא" בלבד.

2. בזבח תודה (ד"ה בין שאין) מבאר, שהיתר זה כולל שני אופנים: א. כשהכלי הקטן אינו מולחם ומחובר ממש לכיור, אך יש השקה בין הכיור לבין מימיו. ב. כשהכלי הקטן מחובר ממש לכיור, ובמקרה זה ניתן לקדש בו אפילו אם אין השקה בין מימיו לבין מי הכיור.

3. מדבריו ניתן לשמוע חידוש מיוחד בשיטה זו, וז"ל: "שנוטל אותו בכלי קטן ונותן אותו תוך הכיור ונוטל מימיו ומקדש בו, וכהאי גוונא כשרים לקדש, כיון דמכלי גדול קא אתי". אפשר שלדעתו אם יצקו מן הכיור לתוך כלי קטן - אינו ראוי לקידוש, וההיתר רק אם הכניס את הכלי הקטן לתוך הכיור ושואב ממנו, שכן בכך ניכר שמים

לא הביאה, לא כפירוש רש"י ולא כפירוש תוספות! אכן, הראב"ד השיגו, כאמור, וכתב שהאפשרות לקדש בכלי קטן אינה אלא בקודח מן הכיור. מפרשי הרמב"ם דנו רבות בהלכה זו, ונחלקו בפירושה לשתי דרכים עיקריות.

שיטה א: הרמב"ם סובר כתוספות

יש שפירשו, שכוונת הרמב"ם באומרו "ובכל כלי הקודש מקדשין" – כשישאב מן הכיור, כדעת תוס' (ר"י קורקוס; כס"מ). פירוש זה דחוק, לכאורה: היכן נרמז ברמב"ם שמדובר על קידוש בכלי שמימיו נשאבו מן הכיור? אולם בחסדי דוד (ידיים א,ה) מוסיף נופך לעניין זה, על פי דיוק בלשון הרמב"ם בתחילת ההלכה: "מצוה לקדש ממי הכיור", ולא "מן הכיור": אין כוונת הרמב"ם שלכתחילה יש לקדש מהכיור עצמו, אלא ממימיו, ולכן נקט "ובכל כלי הקודש מקדשין", לשון שמשמעה לכתחילה, דהיינו שישאב מן הכיור לאותם כלי קודש ויקדש בהם ידיו ורגליו. ממילא, ההלכה "כמה מים צריכין להיות בכיור" נאמרה לעניין קידוש מימיו, ולא לעניין קידוש הידים והרגלים עצמו, שיכול להעשות אף בכלי קטן.

יש לחזק את פירושו מדקדוק לשון הרמב"ם, שפתח "מצוה לקדש ממי הכיור, ואם קידש מאחד מכלי השרת הרי זה כשר", ולאחר מכן פירט הלכות אחרות, ושוב חזר לעניין הכלים: "ובכל כלי הקודש מקדשין, בין שיש בו רביעית בין שאין בו רביעית". מדוע לא סיים באותו משפט ברישא "ואם קידש מאחד מכלי השרת הרי זה כשר, בין שיש בו רביעית" וכו'? לפירוש החס"ד הרי זה מובן, שכן המשפט "בין שיש בו... בין שאין בו" אינו פירוט ל"ואם קידש מאחד מכלי השרת", אלא זהו עניין בפני עצמו: הרישא עוסקת בכלי שהוא מקור המים, והסיפא בכלי שבו מקדש ידיו ורגליו.

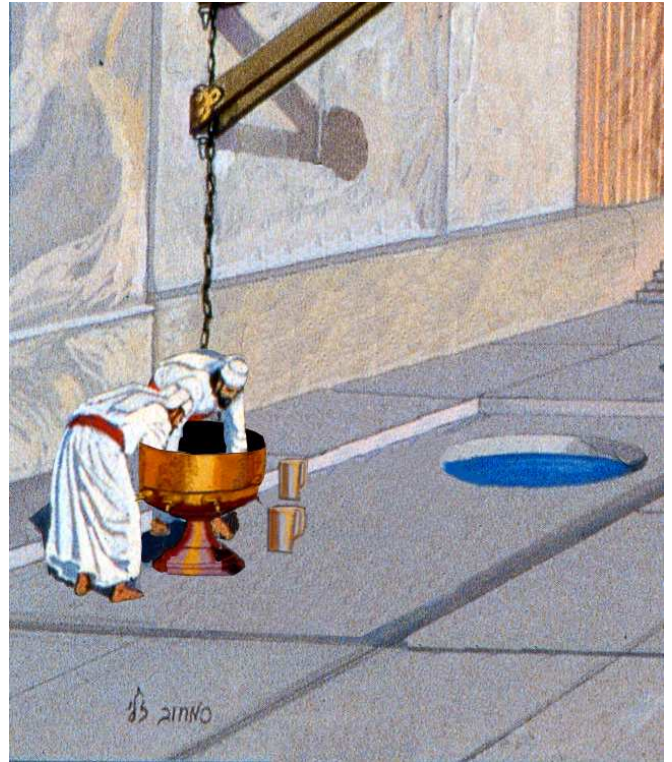
עוד מדויק לפי פירושו לשון הרמב"ם "ממי הכיור", "מאחד מכלי השרת", לעומת ההמשך "ובכל כלי הקודש", ולא "ומכל". משמע שהרישא עוסקת במקור המים, והסיפא בכלי שבו מקדש ידיו ורגליו. ויש לדחות, שהרמב"ם דייק כך בלשונו ברישא כדי להבהיר שהקידוש נעשה בשפיכה מן הכלים ולא ברחיצה בתוכם, אבל לאחר שכתב זאת בפירוש: "ואין מקדשין בתוך הכיור או בתוך כלי השרת אלא מהן" – יכול היה לכתוב "ובכל".

מאידך, יש להקשות על הרמב"ם לפי ביאור זה, מה המקור לדברי הרמב"ם ברישא, שניתן לקדש ממימי אחד משאר כלי השרת? הרי לדעת תוס' "ירחצו" מרבה כלי שרת קטנים שמימיהם באים מן הכיור, ולכך, לדברי החס"ד, מכוונים דברי הרמב"ם בסיפא, ואילו הרישא מחדשת דין

ואז אינו זקוק לכיור. ולדעת תוס' ניתן לקדש מכלי קטן שנשאב מן הכיור, או מכלי אחר שיש בו כדי ד' כהנים⁷.

ב. לדעת רש"י ניתן לקדש מכלי קטן המחובר לכיור, ובמקרה זה אין צורך שהמים יתקדשו בכיור עצמו⁸.

ג. נראה שלדעת תוס' הקידוש מכלי אחר שיש בו כדי ד' כהנים כשר לכתחילה, שהרי לדעתם הדבר היה פשוט לגמ', וגם בקושיה "והא ממנו" לא באה לשלול כלי זה. לעומת זאת לדעת רש"י יתכן לומר שיש עדיפות לכיור על פני כלי גדול אחר, והריבוי מ"ירחצו" אינו לכתחילה.

"בקודח" - שיטת תוספות. ניתן לקדש בכלי שאין בו כדי ד' כהנים (על הרצפה מימין לכיור), אם מימיו נשאבו מן הכיור הגדול.

פסק הרמב"ם והקושי בו

הרמב"ם (הל' ביאת מקדש ה,י-יא) כותב: "מצוה לקדש ממי הכיור, ואם קידש מאחד מכלי השרת – הרי זה כשר... ובכל כלי הקודש מקדשין, בין שיש בו רביעית בין שאין בו כדי רביעית". ובהמשך (הל' יג): "כמה מים צריכין להיות בכיור? אין פחות מכדי לקדש ממנו ארבעה כהנים". דברים אלו טעונים הסבר: כיצד מתיישב הצורך בשיעור ד' קידושים עם הדין שמקדשין אף בכלי שאין בו רביעית? הגמ' יישבה זאת באוקימתא "בקודח מתוכו", אך הרמב"ם

7. בזבח תודה כתב שאפשר שגם רש"י מודה לקולא של תוס' בשאיבה מהכיור, למרות שאין לו מקור בסוגיה על פי פירושו, ומה שנמנע מלפרש כך את הגמ' הוא על פי שיקולים לשוניים בלבד. לאידך גיסא כתב בצאן קדשים, שרש"י מצריך בכלי שרת אחר גם שיעור ד' כהנים וגם שאיבה מהכיור, ורוב האחרונים לא תפסו כך.

8. כך מבואר מד"ה בכל הכלים מקדשים, שכלי קטן זה הוא המקדש את המים,

ולא היו לפני כן בכיור.

9. קושי זה חמור יותר על פי חלוקת ההלכות המקובלת, לפיה המשפט הראשון מופיע בהל' י והשני בהל' יא, אולם במהדורות המדויקות מתברר שכל זה באותה הלכה.

קידוש בקיתון של זהב. ביום הכיפורים הכהן הגדול מקדש ידיו ורגליו מן הקיתון של זהב. בירושלמי נחלקו אמוראים האם כך נעשה בכל הקידושים ביום זה, אפילו בקידוש הראשון כמו בכל יום, או רק בקידושים המיוחדים ליום הכיפורים, בין בגדי זהב לבגדי לבן.

הרמב"ם (הל' עבודת יום הכיפורים ב,ה) כותב באופן סתמי: "בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור כשאר הכהנים, והיום מקדש מקיתון של זהב משום כבודו", ואינו מחלק בין הקידוש הראשון לבין השאר. כיצד הדבר מתיישב עם דבריו בהל' ביאת המקדש הנ"ל, שמצוה לקדש מן הכיור? בחסדי דוד השיב על פי דרכו הנ"ל, שאף לרמב"ם אין מצוה לקדש מן הכיור עצמו, אלא שמקור המים יהיה ממנו, ואף ביום הכיפורים הקיתון נשאב מן הכיור. כך פירש כבר החזקוני (ויקרא טז, טז) את דברי רש"י שם, שהכהן הגדול ביום הכיפורים מקדש "מן הכיור", שהכוונה למים בקיתון שנלקחו מהכיור¹³, ונראה שגם תוס' יודו בכך¹⁴. על פי ההבנה המקובלת ברמב"ם, שמצוה לכתחילה לקדש מהכיור עצמו, כתב באבן האזל שיש

אחר, שניתן לקדש במים שלא היו כלל בכיור, וזאת מניין? בשלמא אם מדובר בכלי שיש בו כדי ד' כהנים, יש לומר כדברי תוס', שהכשרו ידוע מסברה ללא צורך בפסוק, אבל ברמב"ם לא משמע שמדובר בכלי שיש בו כדי ד' כהנים¹⁰, וצריך עיון מניין להכשירו.

שיטה ב: הרמב"ם מצריך כדי ד' כהנים לכתחילה בלבד

רבים מהאחרונים פירשו ברמב"ם אחרת: הרמב"ם סובר ששיעור ד' קידושים נאמר לכתחילה בלבד. כמו כן, מצוה לכתחילה לקדש מן הכיור עצמו, ולעניין מצוה זו נאמרה ההלכה שיהיו בו כדי ד' קידושים. ההלכה "ובכל כלי הקדש מקדשין" נאמרה בדיעבד, בין לעניין הכלי, שאינו מקדש בכיור עצמו, ובין לעניין השיעור, שאין בו כדי ד' כהנים¹¹.

לכאורה יכלה הגמ' ליישב כך את דברי ריב"ח, שהברייתא "כל הכלים מקדשין" נאמרה בדיעבד, ולא היתה זקוקה לאוקימתא "בקודח". מפרשים אלו מסבירים, שהרמב"ם מבאר שהקושיה "והא ממנו אמר רחמנא" מוסבת על התירוץ "בקודח" (כדעת תוס'), והתשובה "ירחצו לרבות כלי שרת" מחליפה ומבטלת את התירוץ הקודם (ואפשר שהרמב"ם אף גרס "אלא". זבחי אפרים). מסקנת הסוגיה, אם כן, ששאר כלי השרת התרבו אפילו כשאין בהם כדי ד' קידושים, אך זאת דווקא בדיעבד.

באשר לכיור עצמו, יש אומרים שבו גם לדעת הרמב"ם שיעור ד' כהנים מעכב, וראה על כך במערכה הקודמת.

הקידוש ביום הכיפורים מקיתון של זהב

שנינו ביומא (פ"ד מ"ה) שהכהן הגדול ביום הכיפורים מקדש ידיו ורגליו מן הקיתון של זהב, ולדעת ר' יהודה כך היה הכהן הגדול נוהג בכל ימות השנה. ממשנה זו נראה שאין כל עדיפות לכיור על פני כלים אחרים, וכפי שכותב הרמב"ן (שמות ל, ט): "הרחיצה היא המצוה, אבל הכיור צוה בו להזמנה ואיננו מעכב ולא מצוה, כי ביום הכיפורים כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מקיתון של זהב שהיו עושין לכבודו, אבל למדנו מן הכיור כי צריכה כלי". כמו כן משתמע מתוס' (ד"ה והא ממנו), כאמור¹².

עניין זה נדון בירושלמי (יומא פ"ד ה"ה), והובאו בו שתי דעות: לדעת ר' יונה הקידוש בקיתון היה רק בקידושים המיוחדים ליום הכיפורים, ולא בקידוש הראשון כדין כל יום. הירושלמי מקשה מן הברייתא: "כל הכלים שהיו במקדש היו ראויין לקידוש ידים ורגלים", ור' יונה מעמיד גם אותה בשאר הקידושים פרט לראשון. לעומת זאת לדעת ר' יוסי (האמורא) גם הקידוש הראשון היה מן הקיתון.

10. תוספתא (ידים א, ד): "אין הכהנים מקדשין במקדש אלא בכלי", ומפרש: "קידוש ידים ורגלים מן הכיור, וכיור לאו דוקא אלא שיהא כלי שרת כדאיתא בזבחים".

13. וזה כדברי בעל זבח תודה הנ"ל הערה 7, שגם רש"י יכול להודות לדינו של תוס'.

14. אמנם לפי שיטתם ניתן היה להעמיד אחרת, שבקיתון היו מים כדי ד' כהנים, אך אין זה מסתבר, ראה במערכה הקודמת.

11. אלא אם נפרש שהמשפט בהמשך: "כמה מים צריכין להיות בכיור" מתייחסים לכיור כדוגמא לכלי שמימיו משמשים לקידוש, והוא הדין לכלי שרת אחר שהזכיר לפני כן.

12. קרית ספר; מרכבת המשנה; חס"ד מנחות פ"א ה"ו; קרן אורה, ועוד.

13. בציץ אליעזר (ח"ג ס' לב) דקדק כך גם מהר"ש (ידים א, ב), המביא את

לקדש גם בכלי קטן המופרד מן הכיור, אם מימיו נשאבו מן הכיור, וכן משמע בראב"ד.

שיטת הרמב"ם בעניין זה שנויה במחלוקת: יש אומרים שדעתו כתוס', שניתן לקדש בכלי קטן דווקא אם נשאב מן הכיור (כסף משנה וחסדי דוד). אחרונים רבים הבינו שזוהי שיטה שלישית, לפיה לכתחילה יש לקדש בכיור וכשיש בו כדי ד' כהנים, אך בדיעבד הקידוש כשר אפילו בכלי אחר וקטן שלא נשאב מהכיור.

דעת כמה ראשונים שמותר לכתחילה לקדש בכלי אחר מלבד הכיור, בתנאים הנ"ל (רמב"ן, משמע בתוס'), וכן מצינו בכהן הגדול ביום הכיפורים, שהיה מקדש בקיתון של זהב. הרמב"ם, להבנת רוב האחרונים, סובר שלכתחילה מצוה לקדש מן הכיור דווקא, כחובה גמורה או כמצוה מן המובחר (זבחי אפרים), ולדעתו צריך לומר שהדבר הותר ביום הכיפורים מפני כבוד הכהן הגדול.

בהלכה שבמסכת יומא חידוש מיוחד: כבודו של הכהן הגדול, הנלמד מ"הגדול מאחיו – גדלהו משל אחיו" (יומא יח,א), דוחה את המצוה לכתחילה לקדש מהכיור. בזבחי אפרים מחדש, מכח קושיה זו, שלדעת הרמב"ם הקידוש בכיור איננו חובה גמורה לכתחילה, אלא רק מצוה מן המובחר, ולפיכך בשעת הצורך מותר לקדש בכלים אחרים.

סיכום

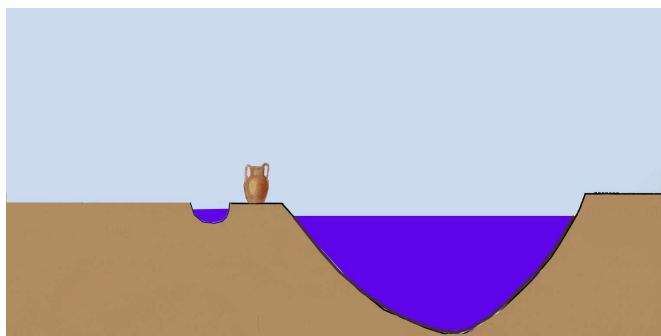
בסוגיה מתחדש שניתן לקדש ידים ורגלים מכל כלי שרת, ולא רק מן הכיור. לדעת רש"י מדובר דווקא בכלי המכיל כשיעור הנדרש לד' כהנים, אפילו אם מימיו לא נשאבו מן הכיור (הבנת רוב האחרונים בדעתו). כלי קטן יותר כשר לקידוש רק אם הוא מחובר לכיור בשעת הקידוש, ובמקרה זה אין צורך שהמים יתקדשו בכיור לפני כן. לדעת תוס' ניתן

מערכה מז. טבילת כלים ברביעית מים (כב,א)

למעשה, או שרב פפא מדבר על מצב מיוחד, שבו הרביעית ראויה לטבילה יותר מאשר רביעית מים בעלמא?

ה"קדיחה" – כיצד?

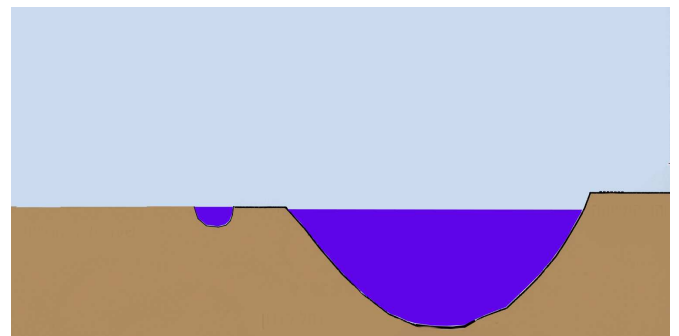
רש"י מפרש: "אם קדח רביעית – בדופן המקוה, והמים נמשכין שם. ואף על פי שנתמעטו המים ואין מעורבין מי המקוה באותה קדיחה". פירוש: קדח בדופן המקוה ויצר מקוה קטן בציודו, ובתחילה היתה השקה בין המקוה הקטן לבין המקוה הגדול, ולאחר מכן ירד מפלס המים וכעת אין שום חיבור בין הרביעית לבין המקוה, ובכל זאת הרי הוא כשר להטביל בו כלים.

"קדח בו רביעית" - שיטת תוספות. המקוה הקטן לא היה מחובר מעולם כמות שהוא למקוה הגדול, אלא שמימיו הועברו מן הגדול לקטן, ובכל זאת הוא כשר לטבילת כלים.

תוס' (ד"ה קודח) מפרשים כיוצא בזה אך באופן אחר, ששאב מן המקוה הגדול ושפך את המים למקום אחר, ובוה די כדי להטביל בהם. החידוש בתיאור זה גדול יותר, שכן

בסוגיה מובאת מימרא של רב פפא: "אם קדח בו [במקוה] רביעית – מטבילין בו מחטין וצינוריות, הואיל ומהכשירא דמקוה אתיא". בדרך כלל, מקוה טעון ארבעים סאה מים, וכאן מתחדש שבמקרה מסוים די ברביעית הלוג בלבד. הדבר מעורר מספר שאלות: מהי ה"קדיחה" המדוברת? האם קיים חיבור ("השקה") בין רביעית זו לבין המקוה הגדול ממנו היא באה? האם מדובר על רביעית ממקוה רגיל, או מן המקוה שעליו דובר לפני כן בסוגיה, ש"נתן סאה ונטל סאה"?

"קדח בו רביעית" - שיטת רש"י. המקוה הקטן, משמאל, היה מחובר למקוה הגדול, אך מפלס המים ירד וכעת הם מנותקים זה מזה. ניתן להטביל בו כלים מפני שבעבר הוא היה חלק ממקוה של ארבעים סאה.

האפשרות של טבילת כלים ברביעית הלוג בלבד מוזכרת בעוד שתי סוגיות, בפסחים (יז,ב) ובנזיר (לח,א). בגמ' בניזיר שם נאמר ש"בטלוה רבנן" וקבעו שאין לטבול ברביעית. הדבר מעורר את השאלה, האם דינו של רב פפא הוא הדין הנדון בגמ' בניזיר שם, ואם כן הלכה זו בטלה ואינה נוהגת